

Hajdú Péter és Eugen Helimskij szölkup nyelvreírása: az igei toldalékok szembesítése

JANURIK Tamás

Székesfehérvár
janurik.tamas@freemail.hu

A szölkup nyelv kutatásának különböző fázisai – az eltérő szemléletű megközelítési módok miatt – igen változatos nyelvreírásokat eredményeztek: ezek két szélsőséges végpontja a Kai Donner-féle szuperfonetikus hangjelölés, illetve a G. Ny. Prokofjev nyomán (annak kvázi-fonematikus nyelvreírását követve) a Hajdú Péter által kidolgozott teljesen fonematikus jelölésmód, amelyet – némi korrekcióval – átvettek a szölkup nyelv moszkvai kutatói is.

A szölkup igeképzéssel való foglalkozás során szembesültem azzal, hogy mennyire különbözőek azonban az igetoldalékolással kapcsolatos nézeteik.

A szölkup ige paradigmatis toldalékai

A tazi-szölkup igeragozásnak Helimskij (a leíró kézikönyvben az igei fejezet gondozója) által kimutatott rendszere igen gazdag igeidőkben és igemódokban, az ezekben használatos időjelek és módjelek jelentős része azonban képzői eredetű. Ezzel szemben a G. Ny. Prokofjev és Hajdú Péter által felvázolt toldalékrendszer jóval egyszerűbb, bár náluk is fellelhetők képzőkkel azonosítható módjelek.

A kijelentő mód (indikatívusz ~ индикатив) mindkét nyelvtani leírásban jelöletlen. Az aorisztosz ~ настоящее время jelölése mindkét leírásban (mind a három -V:, -C: és $\bar{i} \sim y$: igeötípusban) azonos, ugyanígy teljes egyezés van a préteritum ~ прошедшее время időjeleiben is. Amíg azonban Hajdú Péternél az indikatívusz csak három ideje van (aorisztosz, préteritum, futurum), Helimskij idesorolja az általa повествовательное прошедшее время megnevezéssel illetett narratív préteritumot is.

Kettejük rendszere között további eltérés van a futurum ~ будущее время esetében is: itt Hajdú Péter (Prokofjevhez hasonlóan) *-lä-* időjelet vesz fel,

Helimszkij pedig az imperfektív aspektus *-anty-*, *-nty-*, *-ty-* igeképzőjét tekintve egyben a jövő idő jelének is.

A Hajdú Péter által narratívumnak nevezett igemód helyett Helimszkij a латентив elnevezést használja. Hajdú Péternél a narratív aorisztosz (idő- és mód)jele változatlanul mindig *-ntj*, Helimszkijnél viszont a латентив настоящее время módjele az igetövek különböző szóvégeihez igazodva három alakú: *-nty*, *-ty*, *-y*. Hajdú Péternél a narratív préteritum idő- és módjele *-mpj*, *-pj*, Helimszkijnél ez az индикатив igemóddhoz tartozik, a латентив igemóddhoz tartozó múlt idő (латентив повествовательное прошедшее время) lényegében az *-mpy-*, *-py-* időjel és az *-nty* módjel kombinációja. Hajdú Péternél a narratív igemódnak nincs jövő ideje, Helimszkijnél viszont ez is létezik (латентив будущее время) a *-nny-*, *-ty-* jövőidőjel és az *-nty* módjel kombinációjaként.

A feltételes mód (kondicionális ~ кондиционалис) mindkét leírásban azonos módjelekkel szerepel. Ugyanígy a kötőmód (konjunktívusz ~ конъюнктив) is azonos szerkezetű: a múlt idejű, préteritum ~ прошедшее время időjeles igealakokhoz kapcsolódik segédigeként a létige *-nä* módjeles *enä* ~ *enä* alakja.

A *-lä-* szóelem Hajdú Péternél a jövő idő jeleként szerepel, Helimszkij azonban az оптатив módjeleként értelmezi.

Ugyancsak nem fordul elő Hajdú Péter nyelvleírásában a szükségességi vagy kötelező (debitív) igemód, Helimszkij viszont a *-ps̄tV-*, *-s̄tV-* képzőket дебитив módjelekként értelmezi.

A két nyelvleírásban azonos módon jelenik meg a csak hallás útján azonosított cselekvést kifejező auditívusz ~ аудитив *-kunV-* módjellel.

A felszólító mód (imperatívusz ~ императив) végződése olyan összetett szóelemek, amelyekben a módjel és a személyre, számra utaló igei személyragok tagolhatatlan egységeket képeznek. Ezeket külön táblázat szembeesíti a kétféle leírás alapján.

A kétféle nyelvleírás összehasonlítása az alábbi táblázatot eredményezi:
 [A *V* a táblázatokban a magánhangzó-váltakozásokat jelöli.]

sz.	PROKOFJEV-HAJDÚ	HELIMSZKIJ
1.	indikatívusz (MS)	индикатив (MS)
	-Ø	-Ø
2.	aorisztosz (TS)	настоящее время (TS)
	-V: - <i>ηV-</i> <i>tü-ηa-k</i>	-V: - <i>ηV-</i> <i>tü-ηa-k</i>
	-C: - <i>nV-</i> <i>amij-na-k</i>	-C: - <i>nV-</i> <i>qən-na-k</i>
	- <i>i:</i> - <i>V-</i> <i>il-a-k</i>	-y: - <i>V-</i> <i>il-a-k</i>
3.	préteritum (TS)	прошедшее время (TS)
	-V: - <i>sV-</i> <i>tü-sa-k</i>	-V: - <i>sV-</i> <i>tü-sa-k</i>
	-C: - <i>sV-</i> <i>amij-sa-k</i>	-C: - <i>sV-</i> <i>qəs-sa-k</i>
	- <i>i:</i> - <i>sV-</i> <i>il_i-sa-k</i>	-y: - <i>sV-</i> <i>ily-sa-k</i>
4.	—	повествовательное прошедшее время (TS)
		-V: - <i>mpV-</i> <i>tē-mpa</i>
		-C: - <i>pV-</i> <i>šēr-pa</i>
	-y: - <i>mpV-</i> <i>ily-mpa</i>	
5.	futurum (TS)	будущее время (TS)
	-V: - <i>lV-</i> <i>tü-lū-k</i>	-V: - <i>tV-</i> <i>t̄-ta-p</i>
	-C: - <i>lV-</i> <i>amij-lū-k</i>	-C: - <i>tV-</i> <i>am-ta-p</i>
	- <i>i:</i> - <i>lV-</i> <i>il_i-lū-k</i>	-y: - <i>entV-</i> <i>cūr-enta-k</i>
6.	narratív aorisztosz (MS)	латентив настоящее время (MS)
	-V: - <i>ntV-</i> <i>tü-nta-k</i>	-V: - <i>tV-</i> <i>t̄-ta-p</i>
	-C: - <i>lej-ntV-</i> <i>ap-lej-nta-k</i>	-C: - <i>tV-</i> <i>qən-ta-p</i>
	-r: - <i>ej-ntV-</i> <i>šēr-ej-nta-k</i>	-r: - <i>V-</i> <i>šēr-a-p</i>
	- <i>i:</i> - <i>ntV-</i> <i>qūt_i-nta-k</i>	-y: - <i>ntV-</i> <i>qōt_{ty}-nta-k</i>
7.	narratív préteritum (MS)	латентив повествовательное прошедшее время (TS + MS)
	-V: - <i>mpV-</i> <i>qū-mpa</i>	-V: - <i>mpy-ntV-</i> <i>tē-mpy-nty</i>
	-C: - <i>pV-</i> <i>amij-pa</i>	-C: - <i>py-ntV-</i> <i>šēr-py-nty</i>
	- <i>i:</i> - <i>mpV-</i> <i>čatt_i-mpa</i>	-y: - <i>mpy-ntV-</i> <i>ily-mpy-nty</i>
8.	—	латентив будущее время (TS + MS)
		-V: - <i>nny-ntV-</i> <i>tü-nny-nty</i>
		-C: - <i>ty-ntV-</i> <i>šēr-ty-nty</i>
	-y: - <i>enny-ntV-</i> <i>il-enny-nty</i>	

sz.	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ
9.	kondicionális (MS)	кондиционалис (MS)
	-V: <i>-mmV- mē-mmä-k</i>	-V: <i>-mmV- ē-mmä-k</i>
	-C: <i>-jmmV- amjṛ-jmmä-k</i>	-C: <i>-ymmV- šüt-ymmä-p</i>
	-N: <i>-mV- qen-mä-k</i>	-N: <i>-mV- qəṇ-mä-k</i>
	-i: <i>-mmV- ilj-mmä-k</i>	-y: <i>-mmV- alʕy-mmä-k</i>
10.	konjunktívusz (TS + MS)	конъюнктив (TS + MS)
	-V: <i>-sV- tü-sa-k enä</i>	-V: <i>-sV- tü-sa-kenä</i>
	-C: <i>-sV- amjṛ-sa-k enä</i>	-C: <i>-sV- qəṣ-sa-kenä</i>
	-i: <i>-sV- ilj-sa-k enä</i>	-y: <i>-sV- ily-sa-kenä</i>
	11.	—
—		-V: <i>-lV- tü-lä-k</i>
—		-C: <i>-lV- amyr-lä-k</i>
12.	—	-y: <i>-lV- ily-lä-k</i>
	—	дебитив (MS)
	—	-V: <i>-psṵtV- qo-psṵta-p</i>
13.	—	-C: <i>-sṵtV- pis-sṵta-p</i>
	—	-y: <i>-psṵtV- ily-psṵta-k</i>
	auditívusz (MS)	аудитив (MS)
	-V: <i>-kunV- mi-kunṛ-tj</i>	-V: <i>-kunV- tü-kunä-nty</i>
	-C: <i>-kunV- šēr-kunä-ntj</i>	-C: <i>-kunV- amyr-kunä</i>
-i: <i>-kunV- pačṛtj-kunä</i>	-y: <i>-kunV- pačyṛy-kunä</i>	

A felszólító mód komplex (MS + VX) végződése – a hangjelölésekben mutatkozó eltérésektől eltekintve – mindkét nyelvéírásban többnyire egyezők, az alaktani eltéréseket Helimszkij anyagában *félkövér* kiemelés jelzi:

sz.	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ
14.	intranszitiv ragozás (MS + VX)	субъектное спряжение (MS + VX)
	sg2: <i>-ṇäšik, -ṇäš, -äšik, -äš, -ik, -k</i>	sg2: <i>-ṇäšyk, -ṇäš; -jüşyk, -jüş,</i> <i>-äšyk, -äš, -yk, -k</i>
	sg3: <i>-ṇijä, -nijä</i>	sg3: <i>-ṇyjä, -nyjä</i>
	du2: <i>-ṇilij, -nijij</i>	du2: <i>-ṇylṛ, -nylṛ</i>
	du3: <i>-ṇijäqi, -nijäqi</i>	du3: <i>-ṇyjäqy, -nyjäqy</i>
	pl2: <i>-ṇi, -nij</i>	pl2: <i>-ṇyt, -nyṛ; -ṇylṛt, -nylṛt</i>
	pl3: <i>-ṇijätij, -nijätij</i>	pl3: <i>-ṇyjätyt, -nyjätyt</i>

sz.	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ
	tranzitív ragozás (MS + VX)	объектное спряжение (MS + VX)
15.	sg2: <i>-ti, -t</i> sg3: <i>-ņimtijä, -ņimti</i> du2: <i>-ņilij, -ņilij</i> du3: <i>-ņimtijäqi, -ņimtijäqi</i> pl2: <i>-ņätij, -nätij, -ätij</i> pl3: <i>-ņimtijätij, -ņimtijätij</i>	sg2: <i>-ätij, -ätij, -tij, -tij</i> sg3: <i>-ņymtyjja, -ņymtyjja</i> du2: <i>-ņylj, -nylj</i> du3: <i>-ņymtyjjaqi, -ņymtyjjaqi</i> pl2: <i>-ņätij, -nätij, -ätij; -ņylj, -nylj</i> pl3: <i>-ņymtyjätij, -ņymtyjätij</i>

Az aspektus és az akció képzői

G. Ny. Prokofjev és az ő nyomán Hajdú Péter elkülöníti egymástól a három (imperfektív, perfektív és inchoatív-ingresszív) aspektus képzőit az öt (duratív-kontinuatív, breviatív-momentán, frekventatív-iteratív, pluralitativ és uzitativ-augmentatív) akció képzőitől, és ezek mellett külön tárgyalja a tranzitív, műveltető (faktitív) és visszaható (reflexív) igeképzőket. Ezzel a tizenegyféle típusú képzőállománnyal szemben Helimszikij tizenhatféle képzőtípust határoz meg.

Helimszikij másként értelmezi az aspektus (вид) fogalmát: minden szölkup ige vagy befejezett (совершенный) vagy folyamatos (несовершенный) szemléletű, a harmadik (inchoatív-ingresszív) aspektust pedig az akcióminőségek közé sorolja.

A befejezett szemléletű igék jelen ideje olyan cselekvésre vonatkozik, amely közvetlenül a beszéd pillanata előtt zajlott le, és eredménye szemmel látható: *tanta* 'он вышел' (только что и находится снаружи), *šittēja* 'он проснулся' (только что и бодрствует), *mēnyty* 'он сделал' (только что и сделанное им налицо).

Az ilyen szemléletű igéknél a beszéd pillanatában zajló cselekvés csak analitikus szerkezetekkel, az igék – többnyire imperfektív képzővel is ellátott – gerundiumához (-lā képzős határozói igenevéhez) kapcsolt (*oryšqo*) segédigével fejezhető ki: *tantyloryňña* 'он выходит', *šittil'centyloryňña* 'он просыпается', *mētyloryňnyty* 'он делает'.

A folyamatos szemléletű igéknél ezzel szemben a jelen idejű formák a beszéd pillanatában zajló cselekvést jelölik: *ēja* 'есть, имеется', *koņymra* 'говорит', *tupaņty* 'подмечает', az analitikus szerkesztési formáik (*ēntyloryňña, **koņymmantyloryňña*, *tupantyloryňnyty) emiatt teljességgel szükségtelenek és nem is használatosak.

A G. Ny. Prokofjevnél és Hajdú Péternél aspektus-képzőként tárgyalt deverbális igeképzők Helimszikijnél átsorolódnak az akcióminőség (совершае-

мость) képzői közé: az imperfektív aspektus ~ имперфектная совершаемость képzője – gazdag képzőváltozatokkal – a két nyelveírásban lényegében azonos, a perfektív ~ интенсивно-перфектная совершаемость képzői esetében azonban némi eltérés mutatkozik abban, hogy Helimskij itt megkülönbözteti egymástól a csak a cselekvő és a csak a visszaható igéknél használatos *-el'cy-* ~ *il'cy-* és *-ē-* ~ *-l-* képzőket, az inchoatív-ingresszív aspektus ~ инхоативная совершаемость képzői is csak részben egyeznek meg: Helimskijnél gazdagabb képzőváltozatok találhatók, és ő idesorolja a Hajdú Péternél hiányzó *-al'* képzőt is.

A duratív-kontinuatív akció ~ дуративная совершаемость képzője mindkét nyelveírásban azonos, a breviatív-momentán akció Helimskij listájában nem szerepel, a frekventatív-iteratív akció viszont – azonos képzővel – узуальная совершаемость néven található a moszkvai anyagban.

A Hajdú Péternél pluralitativ akció megkettőződik Helimskij anyagában: a мультиобъектная совершаемость képzői nála is mind mássalhangzós végűek, a мультисубъектная совершаемость képzői ezzel szemben a reflexív ragozás magánhangzóival bővülnek (így ezek voltaképpen képzőkombinációk). Az uzitativ-augmentatív akció képzővariációi részben megegyeznek a характеристическая совершаемость képzőivel, Helimskij azonban még két másik képzőt is idesorol ebbe a kategóriába.

Helimskij a felsoroltakon túlmenően még négy olyan újabb akcióminőséget is leltárba vesz, amelyek a Prokofjev – Hajdú anyagban nem szerepelnek: ilyen a *-psyny-*, *-syny-* képzőjű интенсивная совершаемость, a különböző képzőkkel kifejezett аттенуативная совершаемость, az ugyancsak gazdag képzőállománnyal rendelkező фреквентативная совершаемость, valamint az итеративная совершаемость, amelynek az igen változatos alakú képzőkombinációi lényegében három egyszerű akcióképzőből, az узуальная совершаемость *-kky-*, *-ky-* képzőjéből, a фреквентативная совершаемость *-ol'*, *-lol'*, *-ol'y-*, *-lol'y-*, *-ol'cy-*, *-lol'cy-*, *-ol'my-*, *-lol'my-* képzőiből és a дуративная совершаемость *-mpy-*, *-py-* képzőjéből variálódnak.

A Hajdú Péternél felsorolt tranzitív igeképzők переходные глаголы elnevezéssel találhatók meg Helimskijnél hat közös formában és két-két eltéréssel. Hajdú Péter csak egyetlen képzőt tekint műveltető, faktitív képzőnek: ezzel az *-ältj-* képzővel szemben Helimskijnél a каузативные глаголы besorolás alatt az *-alty-* alapképző különböző (sokszor csak hiátustöltő mássalhangzós előtagokkal) bővült formában mutat igen változatos *-ralty-*, *-talty-*, *-lalty-*, *-llalty-*, *-alalty-*, *-allalty-*, *-ll'alty-* alakú variációkat.

Végül a Hajdú Péternél reflexív igeképzőknek tekintett *-či-* és *-mât-* képzők közül csak a *-cy-* egyezik meg a возвратные глаголы képzőivel: Helim-szkijnél viszont idesorolódik még az *-y-* és az *-aly-* képző is.

A kétféle nyelvleírás különbségei – a szemléletbeli, megközelítésbeli eltérések mellett – azzal is magyarázhatók, hogy a Helim-szkijék által gyűjtött terjedelmesebb (szöveges) nyelvi anyag a különböző toldalékkombinációk gazdagabb tárházát kínálhatta fel az alacsonyabb rendszerezéshez.

Az aspektusok és akciók képzői a két nyelvleírásban

sz.	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ
	imperfektív aspektus	имперфектная совершаемость
1.	<i>-tV-</i> <i>mē-tj-sa-p</i>	<i>-tV-</i> <i>pat-ty-qo</i>
	<i>-tV-</i> <i>am-tj-sa-p</i>	<i>-tV-</i> <i>mē-ty-qo</i>
	<i>-ntV-</i> <i>mi-nt-a-p</i>	<i>-ntV-</i> <i>nü-nty-qo</i>
	<i>-entV-</i> <i>ūt-ent-a-p</i>	<i>-entV-</i> <i>myn-enty-qo</i>
	<i>-nentV-</i> <i>oij m-nent-a-p</i>	<i>-nentV-</i> <i>orym-enty-qo</i>
	<i>-tentV-</i> <i>orqil-tent-a-p</i>	<i>-centV-</i> <i>laŋkał-centy-qo</i>
	<i>-nngntV-</i> <i>mi-nngnt-a-p</i>	<i>-tentV-</i> <i>taqqyl-tenty-qo</i>
	perfektív aspektus	интенсивно-перфектная совершаемость
2.	<i>-lčV-</i> <i>mi-lčī-sa-p</i>	<i>-lčV-</i> <i>tü-lčy-qo</i>
	<i>-glčV-</i> <i>siqil-glčī-sa-k</i>	<i>-elčV-</i> <i>qatyt-elčy-qo</i>
	<i>-ečV-</i> <i>šēr-eč-a</i>	<i>-ē-</i> <i>qənn-ē-qo</i>
	<i>-ej-</i> <i>čatt-ej-ŋj-tj</i>	<i>-iłčV-</i> <i>acal-iłčy-qo</i>
		<i>-ī-</i> <i>mušš-ī-qo</i>
	inchoatív–ingresszív aspektus	инхоативная совершаемость
3.	<i>-lelV-</i> <i>čū-lelā-tjt</i>	<i>-llälV-</i> <i>cü-lläly-qo</i>
	<i>-lelV-</i> <i>ap-lelā-tjt</i>	<i>-älV-</i> <i>kyk-äly-qo</i>
	<i>-glV-</i> <i>šēr-glā-tjt</i>	<i>-lV-</i> <i>ńorqa-ly-qo</i>
	<i>-glV-</i> <i>laŋkał-elā-tjt</i>	<i>-lelälV-</i> <i>sənty-lelälly-qo</i>
		<i>-elälV-</i> <i>antytt-eläly-qo</i>
		<i>-al-</i> <i>sump-al-qo</i>
	duratív–kontinuatív akció	дуративная совершаемость
4.	<i>-mpV-</i> <i>mannj-mpj-qo</i>	<i>-mpV-</i> <i>šmny-mpy-qo</i>
	<i>-pV-</i> <i>orqil-pj-qo</i>	<i>-pV-</i> <i>amyr-py-qo</i>
	breviatív–momentán akció	
5.	<i>-ku-</i> <i>etj-ku-lā</i>	—
	<i>qontall-ej-ku-lā</i>	

sz.	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ
	frekventatív-iteratív akció	узуальная совершаемость
6.	-kkV- <i>e-kkj-ntá-tjt</i> -kV- <i>matt-ej-ka-p</i>	-kkV- <i>šmty-kky-qo</i> -kV- <i>sūryš-ky-qo</i>
	pluralitív akció	мультиобъектная совершаемость
7.	-qil- <i>mē-qil-ni-t</i> -qilāl- <i>mē-qilāl-ni-t</i> -el- <i>kir-el-ni-t</i> -elāl- <i>mīn-elāl-ni-t</i> -āl- <i>natqil-āl-ni-t</i> -âl- <i>natqil-âl-ni-t</i>	-qyl- <i>mē-qyl-qo</i> -qäl- <i>mē-qäl-qo</i> -qylšl- <i>mē-qylšl-qo</i> -äl- <i>myn-äl-qo</i> -älšl- <i>myn-älšl-qo</i> -lšl- <i>nyta-lšl-qo</i> -šl- <i>mynkyt-šl-qo</i> -l- <i>nyta-l-qo</i>
		мультисубъектная совершаемость
8.	—	-qyly-mpV- <i>qən-qyly-mpy-qo</i> -qäly-mpV- <i>qən-qäly-mpy-qo</i> -äly-mpV- <i>ipp-äly-mpy-qo</i> -šly-mpV- <i>qatyt-šly-mpy-qo</i> -qylšl-ī- <i>qu-qylšl-ī-qo</i> -qälšl-ī- <i>qu-qälšl-ī-qo</i> -älšl-ī- <i>mt-älšl-ī-qo</i>
	uzitatív-augmentatív akció	характеризационная совершаемость
9.	-r- <i>qontī-r-ni</i> -īr- <i>am-īr-qo</i>	-r- <i>tōty-r-na-k</i> -yr- <i>šūt-yr-qo</i>
10.	—	-tV- <i>myn-ty-qo</i> -š- <i>myny-š-qo</i>
		интенсивная совершаемость
11.	—	-psynV- <i>ūcy-psyny-qo</i> -synV- <i>mštyr-syny-qo</i>
		аттенуативная совершаемость
12.	—	-ecV- <i>qant-ecy-qo</i> -uqy-mpV- <i>wəcy-h-uqy-mpy-qo</i> -äptV- <i>qant-äpty-qo</i>
		фреквентативная совершаемость
13.	—	-ōqu-mpV- <i>ūc-ōqu-mpy-qo</i> -l'cV- <i>uty-l'cy-qo</i> -al'-pV- <i>mant-al'-py-qo</i> -äl'-pV- <i>sump-äl'-py-qo</i> -ol'-pV- <i>wərk-ol'-py-qo</i>

	PROKOFJEV–HAJDÚ	HELIMSZKIJ		
14.	—	итеративная совершаемость		
		-kky-l'ol'y-mpV-	ē-kky-l'ol'y-mpy- <i>qo</i>	
		-kky-l'ol'-pV-	nü-l'cy-kky-l'ol'-py- <i>qo</i>	
		-kk-ol'y-mpV-	catty-kk-ol'y-mpy- <i>qo</i>	
		-k-ol'y-mpV-	tīr-k-ol'y-mpy- <i>qo</i>	
		-kk-ol'-pV-	tanty-kk-ol'-py- <i>qo</i>	
		-kky-l'ol'my-mpV-	muccē-kky-l'ol'my-mpy- <i>qo</i>	
		-kk-ol'my-mpV-	catty-kk-ol'my-mpy- <i>qo</i>	
		-ky-l'ol'cy-mpV-	tūr-ky-l'ol'cy-mpy- <i>qo</i>	
		-kk-ol'cy-mpV-	laksyry-kk-ol'cy-mpy- <i>qo</i>	
-k-ol'cy-mpV-	ē-k-ol'cy-mpy- <i>qo</i>			
15.	tranzitív igék	переходные глаголы		
	-tV-	<i>qen-ti-qo</i>	-tV-	<i>cu-ty-qo</i>
	-ltV-	<i>ati-lti-qo</i>	-ltV-	<i>omty-lty-qo</i>
	-altV-	<i>ač-alti-qo</i>	-altV-	<i>ac-alti-qo</i>
	-ältV-	<i>matq-älti-qo</i>	-ptV-	<i>šüñcy-pti-qo</i>
	-äl-	<i>it-äl-qo</i>	-mtV-	<i>šüñny-mty-qo</i>
	-al-	<i>ott-al-qo</i>	-al-	<i>cel'c-al-qo</i>
	-äptV-	<i>laq-äpti-qo</i>	-äptV-	<i>il-äpti-qo</i>
-rV-	<i>muši-ri-qo</i>	-rV-	<i>mušy-ry-qo</i>	
16.	faktitív igék	каузативные глаголы		
	-ältV-	<i>orqil-älti-qo</i>	-raltV-	<i>al'cy-ralti-qo</i>
			-l'altV-	<i>kūry-l'alti-qo</i>
			-taltV-	<i>orym-talti-qo</i>
			-allaltV-	<i>qont-allalti-qo</i>
			-alaltV-	<i>qont-alalti-qo</i>
			-llaltV-	<i>omty-llalti-qo</i>
		-laltV-	<i>omty-lalti-qo</i>	
17.	reflexív igék	возвратные глаголы		
	-či-	<i>totti-či-qo</i>	-cy-	<i>šitty-cy-qo</i>
	-mât-	<i>nehñi-mât-qo</i>	-y-	<i>taqqyl-y-qo</i>
			-aly-	<i>ac-aly-qo</i>
		[-māt-	<i>kol'ly-māt-qo</i>]	

Irodalom

- Hajdú Péter 1982: Chrestomathia Samoiedica. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest. [III. Szölkup chrestomathia: 121–172.]
- Kuznyecova, A. I. – Helimszkij, Je. A. – Gruskina, Je. V. [Кузнецова А. И. – Хелимский Е. А. – Грушкина Е. В.] 1980: Очерки по селькупскому языку. Тазовский диалект. Том I. Издательство Московского университета, Москва. [3.2. Глагол: 203–265.]

*

Описание селькупского языка Петером Хайду и Евгением Хелимским: сопоставление глагольных суффиксов

Система спряжения глаголов тазовского диалекта селькупского языка, описанная Хелимским, очень богата временами глаголов и наклонениями глаголов, но значительная часть используемых в них знаков времени и наклонения имеет словообразовательное происхождение. Напротив, суффиксная система, описанная Г. Н. Прокофьевым и Петером Хайду, намного проще, хотя у них также есть модальные суффиксы, которые можно отождествлять с словообразовательными.

Различия между описаниями двух языков – в дополнение к различиям во взглядах и подходах – также можно объяснить тем фактом, что более обширный лингвистический материал, собранный Хелимским и другими, мог предложить более богатое хранилище различных комбинаций суффиксов для более тщательной систематизации.

Ключевые слова: описание языков, селькупский язык, тазовский диалект, словообразование, глагольные суффиксы.

ТАМАШ ЯНУРИК